

RESEÑAS

Nikolas JASPERT, *Die Reconquista. Christen und Muslime auf der Iberischen Halbinsel, 711-1492*, München, C.H. Beck, 2019, 128 pp. ISBN 978-3-406-74007-7.

CORNEL-PETER RODENBUSCH
Universitat Pompeu Fabra
<https://orcid.org/0000-0002-8570-2508>
cornelpeter.rodenbusch@upf.edu

Com a catedràtic d'història medieval a Heidelberg, l'autor és una de les figures més reconegudes en l'estudi de l'Edat Mitjana ibèrica, la història mediterrània, les interconnexions transculturals i les croades, i, per tant, també de la *Reconquesta*.

La sèrie C. H. Beck Wissen té un format introductori que resumeix, en poques pàgines, temes concrets des de la història, la filosofia o les ciències naturals fins a la medicina per a lectors que desitgen informar-se de manera concisa. Aquesta estructura, doncs, podria comportar el perill de simplificar el temps entre el 711 (fi del regne visigòtic) i el 1492 (conquesta de Granada) com una successió constant de guerres i aliances, ja que unes aproximades cent pàgines no haurien de deixar espai per a molta més informació. Jaspers, però, esquivia aquest perill amb habilitat centrant-se en la *Reconquesta* com a concepte històric i estructurant el llibre al voltant d'aquest eix amb notable perícia i reeixida destresa.

A simple vista, el llibre presenta una estructura cronològica dividida en deu capítols, que abasten des dels primers temps del domini musulmà fins a la conquesta de Granada, acabant amb una visió sobre les repercussions de la conquesta en el nou món. Aquesta divisió en deu capítols se subdivideix, a la vegada, en dos o quatre sub-capítols, proporcionant una organització detallada que facilita l'anàlisi exhaustiva dels esdeveniments i els processos històrics d'aquest període.

Ja en arribar al segon capítol, aquesta estructura cronològica senzilla es descompon i aborda el concepte de la *Reconquesta*, plantejant la pregunta de si s'hauria de continuar utilitzant el terme en absolut. Es conclou que, degut a la manca d'una alternativa convincent, s'ha d'utilitzar aquest complicat terme, i per això també es fa servir en aquest llibre, sempre entre cometes, «per expressar la seva complexitat i controvèrsia» (p. 16). Aquest enfocament d'analitzar el terme, que té una llarga tradició en la medievalística alemanya com a *Begriffsgeschichte*, es manté de manera consistent al llarg de tot el llibre, aplicat també a altres conceptes i termes rellevants. D'aquesta manera, aquests interludis aconsueixen evitar el perill de limitar-se a una simple enumeració de dades històriques. Al mateix temps, les qüestions de recerca actuals són resumides i esmentades sense interrompre la fluïdesa de la lectura, integrant-se de manera harmoniosa amb el format del llibre.

Un altre aspecte interessant del llibre és que l'autor fa accessibles els canvis de perspectives i les qüestions actuals de la recerca mitjançant preguntes formulades directament al lector. Això és particularment evident en tots els sub-capítols que es presenten conscientment amb preguntes, com ara: «La Península Ibèrica, una nova Terra Santa?»; «Va existir una “Reconquesta” islàmica?», o bé «Frontera calenta o zona d'intercanvi?».

Conceptes que es fan servir en la recerca actual, com «violència estructural» (p. 11), «factors d'impuls i atracció» (p. 11), «contra-croada» (p. 60), «societat de frontera» (p. 69) o altres, estan integrats amb encert dins del text i es presenten de manera clara al lector. Aquesta inclusió proporciona una comprensió més completa i detallada de la complexitat dels diversos temes que s'estudien en la recerca.

Un altre gran mèrit del llibre és contrastar els conceptes de la historiografia amb els conceptes històrics dels contemporanis de totes dues bandes, cristians i musulmans. Això ens permet comprendre l'origen de les concepcions historiogràfiques i els seus límits quan s'enfronten amb les fonts i les conclusions de la recerca actual. Precisament aquí és on es posen de manifest els extensos coneixements de l'autor en diversos aspectes, ja sigui en la interrelació de la península Ibèrica amb el Mediterrani, les

croades i la concepció de la croada, o bé en la història de la mentalitat, siguin les narratives utilitzades o la comprensió religiosa dels actors històrics.

Els últims capítols (7-10) del llibre resulten particularment captivadors, ja que aborden una gamma de temes que ofereixen una comprensió més profunda de la complexitat d'aquest període històric. Un aspecte destacat és l'organització de l'alliberament i intercanvi de persones capturades, tant per part cristiana com per la musulmana. A través d'aquests capítols, l'autor posa de manifest l'ampli ventall de persones i institucions involucrades en aquest sistema tan especial de la península ibèrica.

Connectant amb el tema anterior, després s'aborda l'ampli ventall d'actors, tant monarques i nobles com papes, bisbes i ordes militars. A continuació, s'analitzen aspectes militars com la importància de les fortificacions i els castells, així com les diferències en la manera com s'organitzava la guerra en les diverses èpoques. Després de la lectura d'aquest capítol, quan el lector té una millor noció de la confrontació entre musulmans i cristians, es trenca aquesta noció simplificada amb els canvis d'aliances i els tractats signats, oferint així una perspectiva molt més àmplia i pragmàtica de la realitat molt que es troba en les fonts.

Analitzant posteriorment la vida i la convivència sota el govern de creients d'una altra religió, emergeix un aspecte central: la percepció que la *Reconquesta* està configurada de manera molt més pragmàtica en el terreny pràctic del que podria semblar en les cròniques dels cronistes erudits (p. 95). Aquest pragmatisme es veu també reflectit en la coexistència sota el domini de creients de diferents religions, on tant les societats dominants com les minories religioses tenien un interès compartit a establir fronteres entre els seus propis interessos i els de les altres religions (p. 102). Tant el concepte de «convivència» com el modern concepte de tolerància es revelen, per tant, com inadequats per descriure de manera precisa la relació pragmàtica envers les minories religioses a la península Ibèrica durant l'edat mitjana. Finalment, cal destacar com l'autor aborda amb sensibilitat la dimensió memorialística del concepte de *Reconquesta* i com aquesta es manté present fins als nostres dies.

Encara que l'enfocament que els diversos aspectes discutits formen part d'una història transcultural de la *Reconquesta* en el llibre, la violència no es menysté, sinó que es posa en context i sempre s'explica de manera comprensible. O, com diu l'autor, «la relació amb els altres s'ha d'analitzar sempre de manera diacrònica, basada en l'estudi de cada cas i sensible al context» (p. 113).

A causa del format, no hi ha referències bibliogràfiques directes, però la bibliografia està organitzada per capítols, la qual cosa és ideal per a qui vulgui continuar amb una lectura amb més profunditat, tant per a docents com per a estudiants. Tot i això, com que tracta un marc històric tan ampli, desafortunadament el llibre només disposa de dos mapes, una circumstància comprensible atès el seu format reduït i minimalista. Al final, un índex complementa l'apèndix. Cal destacar que el llibre està editat amb molta cura, tot i que hi ha un petit error evitable: en una ocasió, en lloc de l'any 1333, el lector troba 333 (p. 66).

El llibre és breu i concís, amb una fluïdesa de lectura agradable. Tot i això, de tant en tant, es poden percebre salts cronològics que podrien causar confusió, especialment per a lectors menys familiaritzats amb l'època tractada. No obstant això, dins del marc d'abast del llibre, aquests salts són pràcticament inevitables si no es vol simplement una enumeració d'esdeveniments històrics. Per resumir s'ha de dir que Jaspert aconsegueix, amb elegància, el desafiament de condensar el coneixement en unes cent pàgines aproximades, centrant-se en el concepte de *Reconquesta*.

Això converteix el llibre en una lectura valuosa tant per a la docència com per als estudiosos de la història medieval, ja que ofereix un resum concís de la *Reconquesta* mentre s'endinsa en qüestions profundes i aborda temes que altres obres, degut a les seves dimensions, potser no haurien tractat. A més, és una obra accessible per a tots aquells interessats en explorar aquest aspecte particular de la història medieval, fins i tot per als no especialistes, ja que ofereix una visió de la complexitat dels temes i qüestions que els historiadors estudien i debaten. En conjunt, un llibre recomanable en tots els aspectes, elaborat amb cura, que aborda molts temes i, precisament per la seva amplitud i malgrat la seva brevetat, segurament proporcionarà noves perspectives a molts lectors.